

Határozatok Tára

A BÍRÓSÁG ÍTÉLETE (első tanács)

2013. május 16.*

„EUMSZ 45. cikk — 1408/71/EGK rendelet — 10. cikk — Öregségi ellátások — Két különböző tagállamban lévő szokásos tartózkodási hely — Az egyik tagállamban özvegyi nyugdíjban, a másik tagállamban pedig öregségi nyugdíjban való részesülés — Ezen ellátások egyikének visszavonása — Állítólag jogalap nélkül felvett ellátások behajtása”

A C-589/10. sz. ügyben,

az EUMSZ 267. cikk alapján benyújtott előzetes döntéshozatal iránti kérelem tárgyában, amelyet a Sąd Apelacyjny – Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Białymstoku (Lengyelország) a Bírósághoz 2010. december 14-én érkezett, 2010. december 2-i határozatával terjesztett elő az előtte

Janina Wencel

és

a **Zakład Ubezpieczeń Społecznych w Białymstoku**

között folyamatban lévő eljárásban,

A BÍRÓSÁG (első tanács),

tagjai: A. Tizzano tanácselnök, M. Ilešič, J.-J. Kasel (előadó), M. Safjan és M. Berger bírák,

főtanácsnok: P. Cruz Villalón,

hivatalvezető: K. Malacek tanácsos,

tekintettel az írásbeli szakaszra és a 2012. március 1-jei tárgyalásra,

figyelembe véve a következők által előterjesztett észrevételeket:

- a Zakład Ubezpieczeń Społecznych w Białymstoku képviselőjében K. M. Kalinowska, U. Kulisiewicz és A. Szybkie, meghatalmazotti minőségben,
- a lengyel kormány képviselőjében M. Szpunar, J. Faldyga és A. Siwek, meghatalmazotti minőségben,
- a német kormány képviselőjében T. Henze és J. Möller, meghatalmazotti minőségben,
- az Európai Bizottság képviselőjében V. Kreuzschitz és M. Owsiany-Hornung, meghatalmazotti minőségben,

* Az eljárás nyelve: lengyel.

a főtanácsnok indítványának a 2012. május 24-i tárgyaláson történt meghallgatását követően,
meghozta a következő

Ítéletet

- 1 Az előzetes döntéshozatal iránti kérelem az EUMSZ 20. cikk (2) bekezdésének és az EUMSZ 21. cikknek, valamint a szociális biztonsági rendszereknek a Közösségen belül mozgó munkavállalókra, önálló vállalkozókra és családtagjaikra történő alkalmazásáról szóló, 1971. június 14-i 1408/71/EGK tanácsi rendeletnek a legutóbb a 2008. június 17-i 592/2008/EK európai parlamenti és tanácsi rendelettel (HL L 117., 1. o.) módosított, 1996. december 2-i 118/97/EK tanácsi rendelettel (HL 1997. L 28., 1. o.; magyar nyelvű különkiadás 5. fejezet, 3. kötet, 3. o.) módosított és naprakésszé tett szövege (a továbbiakban: 1408/71 rendelet) egyes rendelkezéseinek értelmezésére vonatkozik.
- 2 E kérelem előterjesztésére J. Wencel és a Zakład Ubezpieczeń Społecznych w Białymstoku (társadalombiztosítási intézet, białystoki kirendeltség, a továbbiakban: ZUS) közötti, nyugdíjjogosultságra vonatkozó jogvitában került sor.

Jogi háttér

Az uniós szabályozás

- 3 Az 1408/71 rendelet 1. cikkének h) pontja a „lakóhelyet” úgy határozza meg, mint szokásos tartózkodási helyet.
- 4 Az 1408/71 rendelet 6. cikkének b) pontja értelmében e rendelet személyi hatálya és alkalmazási köre vonatkozásában felváltja azokat szociális biztonsági egyezményeket, amelyek legalább két tagállamot köteleznek.
- 5 Az 1408/71 rendelet „E rendelet által nem érintett nemzetközi rendelkezések” című 7. cikk (2) bekezdésének c) pontja alapján továbbra is alkalmazandók „a tagállamok által az e rendelet alkalmazásának időpontját megelőzően megkötött szociális biztonsági egyezmények egyes rendelkezései – amennyiben ezeket a rendelkezéseket a III. melléklet tartalmazza –, feltéve hogy a jogosultakra kedvezőbb rendelkezéseket állapítanak meg, vagy hogy sajátos történelmi helyzetből fakadnak, és hatályuk időben korlátozott”
- 6 Az 1408/71 rendelet III. mellékletének megfelelően továbbra is alkalmazandó szociális biztonsági egyezmények között található különösen a szociális biztonságról szóló, 1990. december 8-i német–lengyel egyezmény (umowa polsko–niemiecka o zabezpieczeniu społecznym z dnia 8.12.1990, DzU 1991., 108. sz., 468. tétel) 27. cikkének (2)–(4) bekezdésében meghatározott feltételekkel és körben módosított, a munkahelyi baleseti, rokkantsági, öregségi és haláleseti ellátásokról szóló, a Lengyel Népköztársaság és a Németországi Szövetségi Köztársaság között létrejött, 1975. október 9-i egyezmény (umowa r. między Polską Rzeczpospolitą Ludową a Republiką Federalną Niemiec o zaopatrzeniu emerytalnym i wypadkowym, Dz. U. 1976., 16. sz., 101. tétel) (a továbbiakban: 1975. október 9-i egyezmény).
- 7 Az 1408/71 rendelet „A lakóhellyel kapcsolatos kikötések eltörlése – A kötelező biztosítás hatása a járulékok visszatérítésére” című 10. cikkének (1) bekezdése szerint:

„A rendelet eltérő rendelkezéseinek hiányában az egy vagy több tagállam jogszabályai szerint megszerzett rokkantsági, öregségi vagy túlélő hozzátartozókat megillető pénzbeli ellátás, munkahelyi balesetek vagy foglalkozási megbetegedések esetén fizetett nyugdíj és haláleseti juttatás nem

csökkenthető, nem módosítható, nem függeszthető fel, nem vonható vissza vagy foglalható le azzal az indoklással, hogy a jogosult egy másik tagállam területén rendelkezik lakóhellyel, mint amely tagállam területén a fizetésre kötelezett intézmény található.

[...]”

8 Az 1408/71 rendelet 12. cikke alapján:

„(1) E rendelet nem adhat, és nem tarthat fenn ugyanazon kötelező biztosítási idő alatt több, azonos jellegű ellátáshoz való jogosultságot. [...]

(2) Ha e rendelet másként nem rendelkezik, egy ellátásnak más szociális ellátásokkal vagy egyéb jövedelmekkel való halmozódása esetén, az ellátás csökkentésére, felfüggesztésére vagy visszavonására vonatkozó tagállami szabályok rendelkezései abban az esetben is érvényesíthetők a kedvezményezettrel szemben, ha a kérdéses ellátásra való jogosultságot egy másik tagállam szabályai szerint szerezték meg, vagy ha a jövedelem egy másik tagállam területén jelentkezett.”

9 Az 1408/71 rendelet 13. cikke (1) bekezdésének megfelelően „a jelen rendelet hatálya alá tartozó személyekre csak egy tagállam jogszabályai alkalmazandóak. E jogszabályokat [...] [a II.] cím rendelkezései szerint kell meghatározni.”

10 Az 1408/71 rendelet 13. cikke (2) bekezdésének f) pontja értelmében:

„A 14–17. cikk rendelkezéseire is figyelemmel:

[...]

f) az a személy, akire az egyik tagállam jogszabályai már nem alkalmazhatóak, és egy másik tagállam jogszabályai sem alkalmazandók rá, [...] azon tagállam jogszabályainak a hatálya alá tartozik, amelyeknek a területén lakóhellyel rendelkezik, kizárólag azon tagállam jogszabályi rendelkezéseivel összhangban”.

11 Az 1408/71 rendelet 46a. cikke értelmében:

„(1) A fejezet alkalmazásában azonos típusú ellátások halmozódása: az egy és ugyanazon személy által szerzett biztosítási, illetve tartózkodási idő alapján kiszámított vagy nyújtott rokkantsági, öregségi és túlélő hozzátartozói ellátások bármilyen halmozódása.

(2) A fejezet alkalmazásában különböző típusú ellátások halmozódása minden olyan ellátás halmozódása, amely nem tekinthető az (1) bekezdés jelentése szerinti azonos típusú ellátásnak.

(3) Egy tagállam jogszabályaiban megállapított, csökkentésre, felfüggesztésre vagy visszavonásra vonatkozó rendelkezések alkalmazására a rokkantsági, öregségi vagy túlélő hozzátartozói ellátás és egy azonos típusú vagy különböző típusú ellátás, illetve egyéb jövedelem halmozódása esetén a következő szabályokat kell alkalmazni:

[...]

d) Ha a csökkentésre, visszavonásra vagy felfüggesztésre vonatkozó rendelkezések csak egy tagállam jogszabályai szerint alkalmazandók amiatt, hogy az érintett személy más tagállamok jogszabályai szerint fizetendő hasonló vagy különböző típusú ellátásokban vagy más tagállam területén szerzett egyéb jövedelemben részesül, az első tagállam jogszabályai szerinti fizetendő ellátás csak a többi tagállam jogszabályai szerint fizetendő ellátások, vagy a többi tagállam területén megszerzett jövedelem összegének határán belül csökkenthető.”

A német–lengyel egyezmények

- 12 Az 1975. október 9-i egyezmény 4. cikke szerint:

„(1) A nyugdíjbiztosítás alapján fizetett nyugdíjat azon állam társadalombiztosítási intézménye folyósítja az ezen intézményre irányadó rendelkezések szerint, amelynek területén a jogosult lakóhellyel rendelkezik.

(2) Az intézményre alkalmazandó, az (1) bekezdésben említett szabályok alapján a nyugdíj megállapításakor az említett intézmény figyelembe veszi az egy másik államban teljesített biztosítási időt, szolgálati időt, vagy más hasonló időszakot, mintha azt az első állam területén teljesítették volna.

(3) A (2) bekezdés szerinti nyugdíjak csak arra az időtartamra járnak, amely alatt az érintett személy annak az államnak a területén rendelkezik lakóhellyel, amelynek biztosítási intézménye a nyugdíjat megállapította. Ezen időszak alatt a másik állam biztosítási intézményénél a kedvezményezett nem szerez jogosultságot a teljesített biztosítási idő, szolgálati idő vagy más hasonló időszak alapján [...]”

- 13 A szociális biztonságról szóló, 1990. december 8-i német–lengyel egyezmény 27. cikkének (2) bekezdése alapján az 1975. október 9-i egyezmény keretében valamely részes államban 1991. január 1-jéig megszerzett jogok és előjogok nem válnak vitatottá mindaddig, amíg a kedvezményezettek ezen állam területén laknak.

A nemzeti szabályozás

- 14 Lengyelországban az öregségi és más nyugdíjakat a társadalombiztosítási alapból fizetett öregségi és egyéb nyugdíjakról szóló, 1998. december 17-i törvény (ustawa o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych) egységes szerkezetbe foglalt változata (Dz. U. 2009, 153. sz., 1227. tétel; a továbbiakban: nyugdíjtörvény) szabályozza.
- 15 E törvény 114. cikkének (1) bekezdése szerint az ellátásra való jogosultságot, illetve az ellátás összegét az érintett kérelmére vagy hivatalból újra meg kell állapítani, ha az ellátás tárgyában hozott határozat jogerőre emelkedését követően új bizonyítékokat terjesztenek elő, vagy olyan, már a határozat meghozatala előtt fennálló körülmények válnak ismertté, amelyek hatást gyakorolnak az ellátásra való jogosultságra, illetve annak összegére.
- 16 Az említett törvény 138. cikkének (1) és (2) bekezdése szerint az a személy, aki jogalap nélkül vett fel ellátást, köteles azt visszatéríteni. Jogalap nélkül felvett ellátásnak az olyan körülmények fennállása ellenére fizetett ellátás minősül, amelyek az ellátásra való jogosultság teljes vagy részleges megszűnését vagy felfüggesztését, vagy az ellátás fizetésének teljes vagy részleges megszüntetését eredményezik, amennyiben az ellátás címzettjét az ellátás igénybevételére való jogosultság hiányáról tájékoztatták.

Az alapeljárás és az előzetes döntéshozatalra előterjesztett kérdések

- 17 J. Wencel, 1930. február 25-én született lengyel állampolgár 1954 óta Białystok (Lengyelország) városának nyilvántartásában szerepel. Ugyancsak lengyel állampolgárságú férje, 1975-ben történt házasságkötésüket követően Frankfurt am Mainban (Németország) telepedett le, ahol lakosként nyilvántartásba vették, és ahol társadalombiztosítási járulékfizetéssel járó munkát vállalt. 1984-től rokkantsági nyugdíjat kapott Németországban. J. Wencel gyakran megfordult a férjénél ebben a tagállamban, és a férje az összes szabadságát és az ünnepnapokat Lengyelországban töltötte.

- 18 A Frankfurt am Main önkormányzata által kiállított lakcímbjelentésről szóló igazolás alapján J. Wencel 1984-től tartósan Németországban tartózkodott. Megkapta a tartózkodási engedélyt, de ott sosem folytatott kereső tevékenységet. Mindazonáltal 1984-től 1990-ig a menyénél gyermekgondozóként foglalkoztatták Lengyelországban. A ZUS 1990. október 24-i határozatával J. Wencel Lengyelországban szerzett biztosítási időszakok alapján lengyel nyugdíjjogosultságot szerzett. A férje 2008-ban történt halála óta a német biztosítási intézmény többek között a németországi lakóhelye miatt megállapított özvegyi nyugdíjat folyósít részére. Jelenleg a fiával, a menyével és unokáival él Lengyelországban.
- 19 A ZUS-t 2009-ben tájékoztatták arról, hogy J. Wencelt lakosként nyilvántartásba vették éppúgy Lengyelországban, mint Németországban. Egy 2009. november 24-i nyilatkozatra támaszkodva, – amelyben J. Wencel azt közölte, hogy Németországban lakik, miközben az összes szabadságát és az ünnepnapokat Lengyelországban tölti – a ZUS a nyugdíjtörvény 114. és 138. cikkére alapítva két határozatot hozott.
- 20 A 2009. november 26-i első határozatában a ZUS hatályon kívül helyezte az 1990. október 24-i öregségi nyugdíj megállapításáról szóló határozatot, és felfüggesztette annak kifizetését. A ZUS szerint az 1975. október 9-i egyezmény 4. cikke alapján kizárólag a kérelmező lakóhelye szerinti állam biztosítási intézménye illetékes arra, hogy az öregségi nyugdíj iránti kérelemről döntsön. Mivel J. Wencel 1975 óta tartós jelleggel tartózkodott Németországban, nem tarthatna igényt a lengyel biztosítási rendszer alapján öregségi nyugdíjra. A 2009. december 23-i második határozatában a ZUS J. Wenceltől az előző három év folyamán jogalap nélkül felvett összegek visszatérítését követelte.
- 21 2010. január 4-én J. Wencel e két határozattal szemben az uniós jog szabad mozgáshoz és tartózkodáshoz való jogra vonatkozó rendelkezéseinek megsértésére hivatkozással keresetet nyújtott be a Sąd Okręgowy – Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Białymstokuhoz (regionális bíróság – białystoki munkaügyi és társadalombiztosítási bíróság). Szerinte ugyanis az a tény, hogy két szokásos tartózkodási hellyel rendelkezik, nem kellene, hogy megfossa a lengyel öregségi nyugdíjjogosultságától. Egyébiránt arra hivatkozik, hogy a 2009. november 24-i nyilatkozatot elhamarkodottan és a ZUS alkalmazottainak nyomására tette, ezért az nem tükrözi a valóságot.
- 22 A 2010. szeptember 15-i ítéletében ez a bíróság elutasította J. Wencel keresetét azzal az indokkal, hogy még ha valamely személy két különböző tagállamban nyilvántartásba is vehető lakosként, az 1975. október 9-i egyezmény 4. cikke kizárja, hogy egy ilyen személy két eltérő életviteli központtal rendelkezzen. J. Wencel életviteli központjának Németországba történő helyezése azt eredményezné, hogy a német biztosító intézmény válna illetékesé. Egyébiránt a nyugdíját megállapító határozatban szereplő figyelmeztetés ellenére J. Wencel elmulasztotta a ZUS-t tájékoztatni arról a döntéséről, hogy elhagyja Lengyelországot.
- 23 J. Wencel az ítélet ellen a Sąd Apelacyjny – Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Białymstoku előtt fellebbezett.
- 24 E bíróság szerint, az 1408/71 rendelet 10. cikkéből az következik, hogy attól a személytől, aki lakóhellyel rendelkezik az egyik tagállam területén, nem vonható meg az egy másik tagállam jogszabályai szerint megszerzett ellátásokhoz való jog. Még ha valamely, egyidejűleg két szokásos tartózkodási hellyel rendelkező személy helyzete nem is tartozik a fenti rendelkezés hatálya alá, el kell ismerni, hogy az ilyen személy szintén az említett 10. cikk hatálya alá tartozik. Az összes olyan ténybeli elem felsorolását követően, amely azon megállapítás mellett szól, hogy J. Wencel egyidejűleg rendelkezett két szokásos tartózkodási hellyel, és hogy 1975 és 2008 között fele idejét Lengyelországban, másik felét Németországban töltötte, a kérdést előterjesztő bíróság megállapította, hogy J. Wencel helyzete atipikus és, hogy életviteli központja áthelyezéséről szóló nyilatkozatának hiányát megmagyarázza az a körülmény, hogy valóban úgy vélte, hogy az 1408/71 rendelet 1. cikkének h) pontja értelmében két egyenértékű lakóhellyel rendelkezik.

- 25 Ezért a fellebbviteli bíróság kétségeit fejezi ki azzal a kérdéssel kapcsolatban, hogy J. Wenceltől megvonható-e az ellátásra való jogosultsága csupán azért, mert két szokásos lakóhellyel rendelkezik. E bíróság szerint a ZUS határozatai ellentétesnek tűnnek az Európai Unióban történő szabad mozgás elvével.
- 26 Ugyanis, mivel a Lengyel Köztársaság 2004-es, Unióhoz való csatlakozását követően, az 1408/71 rendelet 7. cikke (2) bekezdésének b) pontja alapján az 1975. október 9-i egyezmény rendelkezései kizárólag akkor alkalmazhatók, ha a rendelet rendelkezéseinél nem kedvezőtlenebbek, az EUMSZ 20. cikkben és az EUMSZ 21. cikkben, valamint az említett rendelet 10. cikkében foglaltak szerint J. Wencelt a nyugdíjjogosultsága tekintetében semmiféle hátrány nem érheti amiatt, hogy több mint harminc évig két egyenértékű lakóhellyel rendelkezett.
- 27 Továbbá a kérdést előterjesztő bíróság arra vár választ, hogy visszavonható-e visszaható hatállyal az öregségi nyugdíj, noha az érdekeltet nem tájékoztatták arról a kötelezettségéről, hogy jeleznie kell minden olyan körülményt, amely hatással lehet az öregségi nyugdíjakkal kapcsolatos kérelmek vizsgálatára illetékes biztosítási intézmény meghatározására.
- 28 E körülmények között határozott a Sąd Apelacyjny – Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Białymstoku úgy, hogy felfüggeszti az eljárást, és előzetes döntéshozatal céljából a következő kérdéseket terjeszti a Bíróság elé:

- „1) Az [...] 1408/71 [...] rendelet 10. cikkét [...] az [EUMSZ 21. cikkben] és [az EUMSZ 20. cikk] (2) bekezdésében rögzített, a személyeknek az Európai Unió tagállamaiban történő szabad mozgásának és tartózkodásának elve alapján úgy kell-e értelmezni, hogy az egy tagállam jogszabályai szerint megszerzett öregségi pénzbeli ellátás amiatt sem módosítható, függeszthető fel, csökkenthető, vonható vissza vagy foglalható le, mert a jogosult egyidejűleg két tagállam területén rendelkezett lakóhellyel (két egyenrangú szokásos tartózkodási hellyel rendelkezett), amelyek közül az egyik állam nem az, amelyiknek a területén a nyugdíjfizetésre kötelezett intézmény található?
- 2) Úgy kell-e értelmezni az [EUMSZ 21. cikket] és [az EUMSZ 20. cikk] (2) bekezdését, valamint az 1408/71 rendelet 10. cikkét [...], hogy ezek kizárják [...] az 1975. október 9-én kötött egyezmény 4. cikkével összefüggésben értelmezett [nyugdíjtörvény] 114. cikkének (1) bekezdésében foglalt nemzeti rendelkezés olyan alkalmazását, hogy a lengyel nyugdíjbiztosító intézet felülvizsgálja az ügyet, és megvonja az öregségi nyugdíjra való jogosultságot attól a személytől, aki sok éven keresztül egyidejűleg két szokásos lakóhellyel (két életviteli központtal) rendelkezett két olyan államban, amely jelenleg tagja az Európai Uniónak, és 2009 előtt nem tett nyilatkozatot, illetve nem terjesztett elő kérelmet a lakóhelyének ezen államok egyikébe való áthelyezése iránt?

Nemleges válasz esetén:

- 3) Úgy kell-e értelmezni az [EUMSZ 20. cikk] (2) bekezdését és [az EUMSZ 21. cikket] [...], valamint az 1408/71 rendelet 10. cikkét [...], hogy ezek kizárják a [nyugdíjtörvény] 138. cikkének (1) és (2) bekezdésében foglalt nemzeti rendelkezés olyan alkalmazását, hogy a lengyel nyugdíjbiztosító intézet az olyan személytől, aki 1975-től 2009-ig egyidejűleg két szokásos lakóhellyel (két életviteli központtal) rendelkezett két olyan államban, amely jelenleg tagja az Európai Uniónak, megköveteli az utolsó három évre fizetett öregségi nyugdíj visszatérítését, ha ezt a személyt a nyugdíj folyósítása iránti kérelemről való határozathozatal időpontjában és a nyugdíj folyósítását követően a lengyel társadalombiztosítási intézmény nem tájékoztatta arról, hogy azt a körülményt is közölnie kell, hogy két szokásos tartózkodási hellyel rendelkezett két államban, és hogy kérelmet kell előterjesztenie ezen államok egyike biztosítási intézményének, mint az öregségi nyugdíjat érintő kérelmekről való határozathozatalra illetékes intézménynek a kijelölése iránt, vagy megfelelő nyilatkozatot kell tennie?”

Az előzetes döntéshozatalra előterjesztett kérdésekről

Előzetes észrevételek

- 29 A jelen ügy sajátosságaira tekintettel, és annak érdekében, hogy a kérdést előterjesztő bíróság számára hasznos választ lehessen adni, előzetesen meg kell határozni, hogy adott esetben milyen mértékben irányadók az 1408/71 rendelet rendelkezései az alapügyben szereplőhöz hasonló tényállásra.
- 30 Ami elsősorban az 1408/71 rendelet időbeli hatályát illeti, emlékeztetni kell arra, hogy a Lengyel Köztársaság tekintetében e rendelet ez utóbbi Unióhoz való csatlakozásakor, azaz 2004. május 1-jén lépett hatályba.
- 31 A jelen esetben, még ha J. Wencel a ZUS 1990. október 24-i határozata eredményeképpen szerezte is meg a lengyel nyugdíjjogosultságot, mindazonáltal a 2009. november 26-i, és 2009. december 23-i határozatok alapján semmisítették meg e jogosultságot, és követelték J. Wenceltől az előző három évben állítólagosan jogalap nélkül felvett összegek visszatérítését.
- 32 Következésképpen e két utóbbi, a Lengyel Köztársaság Unióhoz történő csatlakozását követően hozott határozat képezi az alapügy tárgyát.
- 33 Egyébiránt az állandó ítélkezési gyakorlatnak megfelelően, jóllehet az 1408/71 rendelet mint Lengyelországban a migráns munkavállalók szociális biztonságára vonatkozóan 2004. május 1-jétől alkalmazandó új jogszabály főszabály szerint csak a jövőre vonatkozhat, ugyanakkor alkalmazható a régi jogszabály hatálya alatt előállt helyzetek jövőbeli hatásaira (lásd ebben az értelemben a C-290/00. sz. Duchon-ügyben 2002. április 18-án hozott ítéletet [EBHT 2002., I-3567. o.] 21. pontját és az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlatot).
- 34 Így a 2009. november 26-i és 2009. december 23-i határozat jogszerűségét az 1408/71 rendeletre tekintettel kell vizsgálni, feltéve hogy a szociális biztonságról szóló egyezmények rendelkezései nem alkalmazandók.
- 35 Ami másrésről az 1408/71 rendelet tárgyi hatályát illeti, emlékeztetni kell arra, hogy az 1408/71 rendelet 7. cikke (2) bekezdésének c) pontja alapján az e rendelet III. mellékletében említett szociális biztonságról szóló egyezmények rendelkezései hatályban maradnak ugyanezen rendelet 6. cikke ellenére, amely szerint a rendelet személyi hatálya és alkalmazási köre vonatkozásában felváltja azokat a szociális biztonsági egyezményeket, amelyek két tagállamot köteleznek (a C-396/05., C-419/05. és C-450/05. sz., Habelt és társai egyesített ügyekben 2007. december 18-án hozott ítélet [EBHT 2007., I-11895. o.] 87. pontja).
- 36 Tekintettel arra, hogy az 1975. október 9-i egyezmény az 1408/71 rendelet III. mellékletében szerepel, főszabály szerint még az 1408/71 rendelet lengyelországi hatálybalépését követően is alkalmazni kell, ha az 1408/71 rendelet 7. cikk (2) bekezdésének c) pontjában meghatározott két másik feltétel közül az egyik teljesül, azaz ha az 1975. október 9-i egyezmény rendelkezéseinek alkalmazása kedvezőbb a jogosultakra, vagy ha ezen egyezmény történelmi helyzetből fakad, és ha hatálya időben korlátozott.
- 37 Ezért az 1408/71 rendelet csak abban az esetben alkalmazható, ha a rendelet hatálybalépését megelőzően kötött kétoldalú egyezmények nem zárják ki az alkalmazását (lásd ebben az értelemben a 28/68. sz. Torrekens-ügyben 1969. május 7-én hozott ítélet [EBHT 1969., 125. o.] 19-21. pontját). Mindazonáltal valamely uniós rendelkezésnek, amely e rendelet 7. cikkének (2) bekezdéséhez hasonlóan előnyben részesíti valamely kétoldalú egyezmény alkalmazását, nem lehet olyan terjedelme, amely ütközik az azon jogrendszer alapjául szolgáló elvekkel, amelynek maga is részét alkotja (lásd analógia útján a C-533/08. sz. TNT Express Nederland ügyben 2010. május 4-én hozott ítélet [EBHT 2010., I-4107. o.] 51. pontját).

- 38 Ebből következik, hogy az uniós jog nemcsak mindazokra a helyzetekre alkalmazható, amelyek az 1408/71 rendelet 7. cikke (2) bekezdésében megállapított feltételek mellett nem tartoznak az 1975. október 9-i egyezmény hatálya alá, hanem akkor is, amikor ez utóbbi rendelkezései nem felelnek meg az említett rendelet alapjául szolgáló elveknek.
- 39 Az ilyen, a szociális biztonságra vonatkozó nemzeti jogszabályok összehangolását megalapozó elvek megfelelnek a személyek szabad mozgásának területéhez tartozó elveknek, köztük azon alapelvnek, amely szerint az Unió – többek között – megszünteti a személyek tagállamok közötti szabad mozgásának akadályait (lásd ebben az értelemben a C-127/11. sz. van den Booren-ügyben 2013. március 7-én hozott ítélet 43. pontját és az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlatot).
- 40 Egyébiránt, mivel J. Wencil élt a szabad mozgáshoz való jogával, az 1408/71 rendelet alapjául szolgáló elvek vonatkoznak a helyzetére. Márpedig tekintettel arra a körülményre, hogy a szóban forgó nemzetközi egyezményt nem azért fogadták el, hogy ezeket az elveket alkalmazzák, az egyezmény a jelen ügyben felmerülőhöz hasonló helyzetben sértheti az említett elveket.
- 41 Ezért meg kell állapítani, hogy J. Wencil helyzetét az 1408/71 rendelet alapján kell megítélni.

Az előzetes döntéshozatalra előterjesztett kérdésekről

- 42 A kérdést előterjesztő bíróság az előzetes döntéshozatalra előterjesztett, együttesen vizsgálandó kérdéseivel lényegében arra vár választ, hogy az uniós jogot úgy kell-e értelmezni, hogy egy szociális biztonsági intézménynek joga van visszamenőleges hatállyal megvonni egy olyan biztosított személy öregségi nyugdíj jogosultságát, aki sok éven keresztül egyidejűleg két szokásos lakóhellyel rendelkezett két különböző tagállamban, és megkövetelni az állítólagosan jogalap nélkül folyósított ellátások visszafizetését arra hivatkozva, hogy a biztosított személy túlélő hozzátartozói ellátásban részesül egy másik tagállamban, amelynek területén szintén rendelkezett lakóhellyel.
- 43 Először is meg kell vizsgálni, hogy valamely személy az 1408/71 rendelet, és különösen annak 10. cikke alkalmazása céljából rendelkezhet-e jogszerűen egyidejűleg két különböző tagállam területén két szokásos tartózkodási hellyel.
- 44 Az említett 10. cikkel kapcsolatban pontosítani kell, hogy az a lakóhellyel kapcsolatos kikötések eltörlésére vonatkozó rendelkezéseket állapít meg, amennyiben az illetékes állam költségére biztosítja a szociális biztonsági ellátásra való jogosultságot, ha a biztosított másik tagállamban lakik, vagy másik tagállamba teszi át lakóhelyét, mint ahol az ellátás fizetésére kötelezett intézmény található.
- 45 Mivel az 1408/71 rendelet említett 10. cikkének szövege alapján azonban nem lehet megválaszolni azt a kérdést, hogy e rendelet alapján megengedett-e két különböző tagállamban lévő szokásos tartózkodási hely fenntartása, emlékeztetni kell arra, hogy e rendelet a szociális biztonságra vonatkozó nemzeti jogszabályok összehangolásának rendszerét valósítja meg, és II. címében megállapítja az alkalmazandó jogszabályok meghatározására vonatkozó szabályokat.
- 46 A Bíróság már megállapította, hogy ez utóbbi rendelkezések célja nemcsak annak megakadályozása, hogy az érdekeltek – rájuk nézve irányadó szabályozás hiányában – a szociális biztonság nyújtotta védelem nélkül maradjanak (lásd ebben az értelemben a 92/63. sz. Nonnenmacher-ügyben 1964. június 9-én hozott ítéletet [EBHT 1964., 557., 572. és 573. o.]), hanem az is, hogy az érdekeltek csak egy tagállam szociális biztonsági rendszeréhez tartozzanak, hogy így el lehessen kerülni az alkalmazandó nemzeti jogszabályok halmozódását és az esetlegesen ebből fakadó nehézségeket (lásd ebben az értelemben a 60/85. sz. Luijten-ügyben 1986. július 10-én hozott ítélet [EBHT 1986., 2365. o.] 12. pontját).

- 47 Az alkalmazandó jogszabályok egységességének ezen elve különösen az 1408/71 rendelet 13. cikkének (1) bekezdésében (lásd ebben az értelemben különösen a fent hivatkozott Luitjen-ügyben hozott ítélet 13. pontját) és – ahogy azt a főtanácsnok indítványának 28. pontjában kiemelte – 13. cikke (2) bekezdésének f) pontjában, valamint az említett rendelet 14a. cikkének (2) bekezdésében jut kifejezésre (a C-493/04. sz. Piatkowski-ügyben 2006. március 9-én hozott ítélet [EBHT 2006., I-2369. o.] 21. pontja).
- 48 Amennyiben az 1408/71 rendelet által létrehozott rendszer az alkalmazandó jogszabályok meghatározásához ily módon kapcsolóelvként a lakóhelyet veszi figyelembe, az előző pontban idézett rendelkezések minden hatékony érvényesülésüktől való megfosztása nélkül nem engedhető meg, hogy az 1408/71 rendelet szempontjából valamely személy különböző tagállamokban egyidejűleg több lakóhellyel rendelkezzen.
- 49 Ezt a megállapítást erősíti a Bíróságnak a migráns munkavállalók szociális biztonsági rendszerére alkalmazandó uniós szabályozás értelmében vett „lakóhely” fogalmára vonatkozó ítélkezési gyakorlata. Ugyanis a Bíróság hangsúlyozta, hogy amikor valamely személy jogi helyzete több tagállam jogrendszeréhez kapcsolódhat, azon tagállam, amelyben a személy lakik, azt az államot jelöli, amelyben e személy szokásosan tartózkodik, és ahol életvitelének központja is található (lásd ebben az értelemben a C-90/97. sz. Swaddling-ügyben 1999. február 25-én hozott ítélet [EBHT 1999., I-1075. o.] 29. pontját és az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlatot).
- 50 A valamely személy szokásos tartózkodási helyének meghatározása során figyelembe veendő elemek listájának az ítélkezési gyakorlat által történő kidolgozása – amely lista jelenleg megtalálható a szociális biztonsági rendszerek koordinálásáról szóló 883/2004/EK rendelet végrehajtására vonatkozó, 2009. szeptember 16-i 987/2009/EK európai parlamenti és a tanácsi rendelet (HL L 284., 1 o.) 11. cikkének (1) bekezdésében - tükrözi azt a követelményt, hogy egyetlen lakóhely kerüljön meghatározásra.
- 51 Következésképpen meg kell állapítani, hogy az 1408/71 rendelet 10. cikkét úgy kell értelmezni, hogy valamely személy az említett rendelet alkalmazhatósága szempontjából nem rendelkezhet egyidejűleg két szokásos tartózkodási hellyel két különböző tagállam területén.
- 52 Másodszor, annak érdekében, hogy valamely, J. Wenceléhez hasonló helyzetben lévő személy nyugdíjjogosultságának megállapítására illetékes intézményt kijelölhessék, a kérdést előterjesztő bíróságra tartozik, hogy az eset összes releváns körülményére tekintettel meghatározza, mely tagállamban található a fent hivatkozott ítélkezési gyakorlat értelmében az érdekelt szokásos tartózkodási helye.
- 53 E tekintetben mindenekelőtt pontosítani kell, hogy a felperes kizárólag a lengyel területen vállalt munkát, és hogy e tevékenység családi kapcsolatainak fenntartásához kötődött.
- 54 Ezt követően a felperes 1990-től nyugdíjat kapott a Lengyelországban az általa ilyen címen fizetett járulékok miatt.
- 55 Végül a nemzeti bíróság feladata ellenőrizni, hogy az érdekelt 2009-es év folyamán, a ZUS kérésére tett nyilatkozata, amely alapján lakóhelye Németországban volt, egyezik-e a valósággal, különös tekintettel arra a körülményre, hogy legalábbis férje 2008-as halála óta vélhetően Lengyelországba került életvitelének központja.
- 56 Feltételezve, hogy az illetékes intézmény az érdekelt lakóhelyére tekintettel ebben a tagállamban van, harmadszorban meg kell határozni, hogy ez az intézmény visszavonhatja-e jogszerűen visszamenőleges hatállyal az öregségi nyugdíjjogosultságát és, hogy megkövetelheti-e az érdekelttől az állítólagosan jogalap nélkül kifizetett nyugdíjak visszatérítését arra hivatkozással, hogy túlélő hozzátartozói ellátásban részesül egy másik tagállamban, amelynek területén szintén rendelkezett lakóhellyel.

- 57 Tekintettel az ellátások halmozódására, egyrészt emlékeztetni kell arra, hogy az 1408/71 rendelet 12. cikkének (1) bekezdésével összhangban ez utóbbi, főszabály szerint, nem adhat és nem tarthat fenn ugyanazon biztosítási idő alatt több azonos jellegű ellátáshoz való jogosultságot.
- 58 Márpedig amennyiben bebizonyosodik, hogy amint a Bírósághoz benyújtott írásbeli észrevételekből kitűnik, a Lengyelországban J. Wencelnek kifizetett lengyel nyugdíjellátás az ebben a tagállamban végzett szakmai tevékenysége alapján került kiszámításra, és hogy részére a német túlélő-hozzá tartozói ellátást az elhunyt férje Németországban történő munkavégzésére tekintettel folyósították, e két ellátást nem lehet azonos jellegű ellátásnak tekinteni (lásd ebben az értelemben a 197/85. sz. Stefanutti-ügyben 1987. október 6-án hozott ítélet [EBHT 1987., 3855. o.] 13. pontját, a C-366/96. sz. Cordelle-ügyben 1998. február 12-én hozott ítélet [EBHT 1998., I-583. o.] 20. és 21. pontját, valamint a C-127/11. sz. van den Booren-ügyben 2013. március 7-én hozott ítélet 32. és 33. pontját).
- 59 Másrészt az 1408/71 rendelet 12. cikkének (2) bekezdéséből kitűnik, hogy – ha e rendelet másként nem rendelkezik – a tagállami jogszabályok csökkentésre vonatkozó rendelkezései abban az esetben is érvényesíthetők az e tagállam költségén ellátásban részesülő személyekkel szemben, ha egyéb szociális biztonsági ellátásban részesülhetnek, még ha ezen ellátásra való jogosultságot egy másik tagállam jogszabályai szerint szerezték is meg (a C-107/00. sz. Insalaca-ügyben 2002. március 7-én hozott ítélet [EBHT 2002., I-2403. o.] 22. pontja).
- 60 Következésképpen az 1408/71 rendelettel nem ellentétes az olyan nemzeti szabályozás alkalmazása, amelynek eredményeként az érdekelt által igényelhető nyugdíj összege azért csökken, mert valamely másik tagállamban öregségi nyugdíjban részesül, figyelemmel mindazonáltal az 1408/71 rendelet keretében meghatározott korlátozásokra.
- 61 Ezen korlátozások közé tartozik különösen az 1408/71 rendelet 46a. cikke (3) bekezdésének d) pontja, amely alapján az első tagállam jogszabályai szerint fizetendő ellátás csak a másik tagállam jogszabályai szerint fizetendő ellátások összegének határán belül csökkenthető.
- 62 A fentiekből következik, hogy a német özvegyi nyugdíj okán az érdekelt személy lengyel öregségi nyugdíja visszamenőleges hatállyal nem vonható meg. Mindazonáltal a német ellátások összegének erejéig egy esetleges halmozódást tiltó lengyel szabály alapján csökkenthető. A kérdést előterjesztő bíróságra tartozik annak ellenőrzése, hogy ilyen szabály a jelen esetben létezik-e.
- 63 Ha a lengyel jogrendben létezik ilyen, az 1408/71 rendelettel nem ellentétes, halmozódást tiltó jogszabály, vizsgálni kell továbbá, hogy az ellentétes-e az EUM-Szerződés rendelkezéseivel.
- 64 Ugyanis, ahogyan az már jelen ítélet 37. pontjában felidézésre került, az 1408/71 rendelet ilyen értelmezését azon megoldás sérelme nélkül kell érteni, amely az elsődleges jog rendelkezéseinek esetleges alkalmazásából ered. Az a megállapítás, hogy egy nemzeti intézkedés adott esetben megfelelhet valamely másodlagos jogi rendelkezésnek – a jelen esetben az 1408/71 rendeletnek –, nem jár szükségképpen azzal a hatással, hogy az adott intézkedést kivenné a Szerződés rendelkezéseinek hatálya alól (C-208/07. sz., von Chamier-Glisczinski-ügyben 2009. július 16-án hozott ítélet [EBHT 2009., I-6095. o.] 66. pontja és az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlat, valamint a fent hivatkozott van den Booren-ügyben hozott ítélet 38. pontja).
- 65 E vonatkozásban terjeszti elő a kérdést előterjesztő bíróság az elsődleges uniós jog és többek között az EUMSZ 20. cikk (2) bekezdése és az EUMSZ 21. cikk alapján az előzetes döntéshozatalra irányuló kérdéseket.
- 66 Márpedig egyértelmű, hogy J. Wencel helyzete az EUMSZ 45. cikk hatálya alá tartozik.

- 67 Tekintve, hogy az alapügy e rendelkezés hatálya alá tartozik, nem szükséges az EUMSZ 20. cikk (2) bekezdése és az EUMSZ 21. cikk értelmezéséről határozni. Ez utóbbi rendelkezések ugyanis, amelyek általános jelleggel rögzítik a tagállamok területén való szabad mozgás és tartózkodás valamennyi uniós polgárt megillető jogát, a munkavállalók szabad mozgása tekintetében az EUMSZ 45. cikk különös kifejeződésének minősülnek (lásd ebben az értelemben a C-379/11. sz. Caves Krier Frères ügyben 2012. december 13-án hozott ítélet 30. pontját és az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlatot).
- 68 E tekintetben elegendő arra emlékeztetni, hogy az EUMSZ 45. cikk írja elő azt az alapelvet, hogy az Unió – többek között – megszünteti a személyek tagállamok közötti szabad mozgásának akadályait (a fent hivatkozott van den Booren-ügyben hozott ítélet 43. pontja és az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlat).
- 69 Ennek következtében az uniós joggal ellentétes valamennyi olyan nemzeti intézkedés, amely – legyen bár állampolgársági alapon történő hátrányos megkülönböztetés nélkül alkalmazandó – alkalmas arra, hogy megzavarja vagy kevésbé vonzóvá tegye a Szerződés által biztosított alapvető szabadságoknak a uniós polgárok általi gyakorlását (a fent hivatkozott van den Booren-ügyben hozott ítélet 44. pontja, valamint az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlat).
- 70 Ezen tagállami intézkedések csak azzal a feltétellel fogadhatók el, hogy közérdekű célt szolgálnak, alkalmasak e cél megvalósításának biztosítására, és nem haladják meg az elérni kívánt cél megvalósításához szükséges mértéket (a fent hivatkozott van den Booren-ügyben hozott ítélet 45. pontja és az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlat).
- 71 Következésképpen a nemzeti bíróság feladata értékelni a szóban forgó nemzeti szabályozásnak az uniós jog követelményeivel való összeegyeztethetőségét, annak ellenőrzésével, hogy a nyugdíjjogosultság visszavonását, valamint az állítólagosan jogalap nélkül kifizetett összegek visszatérítését elrendelő szabály, amely kétségtelenül és különbségtétel nélkül vonatkozik a saját és más tagállamok állampolgáira, az érintettet nem hozza-e ténylegesen hátrányosabb helyzetbe azon személyekhez képest, akiknek a helyzete egyáltalán nem tartalmaz határokon átnyúló elemet, és amennyiben az adott esetben egy ilyen hátrány megállapításra kerül, hogy a szóban forgó nemzeti szabály objektív megfontolásokkal igazolható-e, és arányos-e a nemzeti jog által jogszerűen megállapított célkitűzéssel (a fent hivatkozott van den Booren-ügyben hozott ítélet 46. pontja).
- 72 E vizsgálat keretében a kérdést előterjesztő bíróságnak figyelembe kell vennie azt a tényt is, hogy a jöhízemű együttműködés EUMSZ 4. cikkben kimondott elve arra kötelezi az illetékes nemzeti hatóságokat, hogy a rendelkezésükre álló mindent eszközt használjanak fel az EUMSZ 45. cikk céljának a megvalósítása érdekében (lásd a fent hivatkozott Munster-ügyben hozott ítélet 32. pontját és a fent hivatkozott Leyman-ügyben hozott ítélet 49. pontját).
- 73 A fenti megfontolások összességére tekintettel a feltett kérdésekre a következő választ kell adni:
- az 1408/71 rendelet 10. cikkét úgy kell értelmezni, hogy valamely személy az említett rendelet alkalmazhatósága szempontjából nem rendelkezhet egyidejűleg két szokásos tartózkodási hellyel két különböző tagállam területén;
 - az 1408/71 rendelet rendelkezései és különösen 12. cikkének (2) bekezdése és 46a. cikke alapján valamely tagállam illetékes intézménye az alapügyben szereplőkhöz hasonló körülmények esetén jogszerűen nem vonhatja meg visszamenőleges hatállyal a kedvezményezett öregségi nyugdíjjogosultságát, és nem követelheti az állítólagosan jogalap nélkül kifizetett nyugdíjak visszatérítését arra hivatkozással, hogy a kedvezményezett túlélő hozzátartozói ellátásban részesül egy másik tagállamban, amelynek területén szintén rendelkezik lakóhellyel. Mindazonáltal az első tagállamban kapott öregségi nyugdíj összege, egy esetleges halmozódást tiltó nemzeti szabály alapján, a másik tagállamban kapott ellátások összege erejéig csökkenthető;

- az EUMSZ 45. cikket úgy kell értelmezni, hogy azzal nem ellentétes az alapügyben szereplőkhöz hasonló körülmények között egy esetleges halmozódást tiltó nemzeti szabály alapján az első tagállamban kapott öregségi nyugdíj összegének a másik tagállamban kapott ellátások összege erejéig történő csökkentését elrendelő határozat, amennyiben a határozat nem vezet arra, hogy ezen ellátások jogosultját hátrányosabb helyzetbe hozza azon személyekhez képest, akiknek a helyzete egyáltalán nem tartalmaz határokon átnyúló elemet, és amennyiben – egy ilyen hátrány megállapítása esetén – a határozat objektív megfontolásokkal igazolható, és arányos a nemzeti jog által jogszerűen megállapított célkitűzéssel, aminek az ellenőrzése a kérdést előterjesztő bíróság feladata.

A költségekről

- ⁷⁴ Mivel ez az eljárás az alapeljárásban részt vevő felek számára a kérdést előterjesztő bíróság előtt folyamatban lévő eljárás egy szakaszát képezi, ez a bíróság dönt a költségekről. Az észrevételeknek a Bíróság elé terjesztésével kapcsolatban felmerült költségek, az említett felek költségeinek kivételével, nem téríthetők meg.

A fenti indokok alapján a Bíróság (első tanács) a következőképpen határozott:

A szociális biztonsági rendszereknek a közösségen belül mozgó munkavállalókra és önálló vállalkozókra, illetve családtagjaikra történő alkalmazásáról szóló, 1971. június 14-i 1408/71/EGK tanácsi rendeletnek a legutóbb a 2008. június 17-i 592/2008/EK európai parlamenti és tanácsi rendelettel módosított 1996 december 2-i 118/97/EK tanácsi rendelettel módosított és naprakésszé tett szövege 10. cikkét úgy kell értelmezni, hogy valamely személy az említett rendelet alkalmazhatósága szempontjából nem rendelkezhet egyidejűleg két szokásos tartózkodási hellyel két különböző tagállam területén.

Az említett 1408/71 rendelet rendelkezései, különösen 12. cikkének (2) bekezdése és 46a. cikke értelmében valamely tagállam illetékes intézménye az alapügyben szereplőkhöz hasonló körülmények esetén jogszerűen nem vonhatja meg visszamenőleges hatállyal a kedvezményezett öregségi nyugdíjjogosultságát, és nem követelheti az állítólagosan jogalap nélkül kifizetett nyugdíjak visszatérítését arra hivatkozással, hogy a kedvezményezett túlélő hozzátartozói ellátásban részesül egy másik tagállamban, amelynek területén szintén rendelkezik lakóhellyel. Mindazonáltal az első tagállamban kapott öregségi nyugdíj összege, egy esetleges halmozódást tiltó nemzeti szabály alapján, a másik tagállamban kapott ellátások összege erejéig csökkenthető.

Az EUMSZ 45. cikket úgy kell értelmezni, hogy azzal nem ellentétes az alapügyben szereplőkhöz hasonló körülmények között egy esetleges halmozódást tiltó nemzeti szabály alapján az első tagállamban kapott öregségi nyugdíj összegének a másik tagállamban kapott ellátások összege erejéig történő csökkentését elrendelő határozat, amennyiben a határozat nem vezet arra, hogy ezen ellátások jogosultját hátrányosabb helyzetbe hozza azon személyekhez képest, akiknek a helyzete egyáltalán nem tartalmaz határokon átnyúló elemet, és amennyiben – egy ilyen hátrány megállapítása esetén – a határozat objektív megfontolásokkal igazolható, és arányos a nemzeti jog által jogszerűen megállapított célkitűzéssel, aminek az ellenőrzése a kérdést előterjesztő bíróság feladata.

Aláírások